

RADIM KETTNER SEDMDESÁTNIKEM

Abstrakt. Radim Kettner, Professor of Geology at the Charles University in Prague is 70. Born in Prague, May 5th, 1891 he became a founder of our modern geology and of the modern geological school in Czechoslovakia. He is well known by his stratigraphical and tectonical work in the geology of the lower palaeozoic in Bohemia, Moravia and Silesia of the Middle-Bohemian granitic mass, of the Carpathian flysch zone and the nappe structure of the northern slope of the Carpathian mountains Low Tatra. He also published a lot of first class official geological maps (1 : 75 000) of the mentioned regions. His great textbook-work „General Geology“ in four volumes has been translated into german language. Kettner is in his work closely connected with geomorphological problems namely of the terraces of the river Vltava and of the karst geomorphology and speleology of the Moravian Karst and South-Slovakian karst regions.

Počátky našeho zeměpisu byly ve znamení úzké spolupráce geologů se zeměpisci. Vznik České společnosti zeměvědné a založení i dlouholeté vedení jejího Sborníku je toho nejlepším dokladem a jména Jan N. Woldřich, Cyril Purkyně a Radim Kettner jsou toho příkladným symbolem. Náš Sborník byl také od svého založení roku 1895 až do vzniku samostatných geologických periodik ve dvacátých letech tohoto století — vedle Věstníku Královské české společnosti nauk a Rozprav České akademie — publikačním forem pro početné geologické studie i pro kratší zprávy a recenze geologické. Purkyněův badatelský zájem o kvartér vedl u nás k založení geomorfologie a světový rozhled Purkyněův a Danešův byl jejím nejlepším zakladatelským vínkem; k její škodě byl

od ní Purkyně odveden ředitelováním Státního geologického ústavu a konečně i svým věkem a Daneš zanedlouho potom nešťastně zahynul.

Když listujeme Sborníkem od ročníku 1911 až po dnešní svazky, setkáme se tu často s jménem Kettnerovým jako autorem článků, drobných zpráv i recenzí a jako členem redakce, jímž byl v letech 1940 až 1944. Kettner je také dáváním členem naší zeměpisné společnosti a po čas i členem jejího výboru a později jejím zakládajícím členem. Ale nejsou to jen tyto vnější svazky, které pou-

tají Kettnera k našemu zeměpisu. Brněnský zeměpisec profesor František Koláček uváděl Kettnera, který složil státní zkoušky z přírodopisu a zeměpisu 1917, téhož roku do úřadu učitelského na gymnasiu v Londýnské ulici. Předtím byl Kettner na universitě vnímavým a dosud vděčným žákem mladého docenta geomorfologa Jiřího Daneše.

Nejvlastnější vztah Kettnerův k zeměpisu, především ke geomorfologii, je však vztah badatelský. Již jeho první samostatná práce z roku 1911 „*O uloženinách třetihorních štěrků a jílu u Sloupu a Klince ve středních Čechách*“ má dosud svou objevnou platnost v geomorfologii pro určení nejstarších uloženin Vltavy-Berounky a polohy jejich údolí koncem třetihor. V této otázce pokračoval Kettner článkem roku 1913 „*O terasách vltavských mezi Svatojanskými proudy a Zbraslaví*“ a statí o morfologii motolského a šáreckého údolí v „*Průvodci ke geologické a morfologické exkursi IV. sekce V. sjezdu přírodopvců a lékařů v Praze 1914*“ a později roku 1922 článkem „*Opuštěné meandry v Poutlaví v okolí Svatojanských proudů*“. Roku 1923 se příležitostně obíral geomorfologií horního toku Otavy statí „*Příspěvek k poznání vzniku toku Vydry na Šumavě*“.

Po delší přestávce vyplněné jen studií geologickými, popsal a zobrazil na geologické mapě morény a jiné morfologické jevy na severním svahu Nízkých Tater v Průvodci ke Karpatské geologické asociaci (1931) a později (1933) zprávou o zalednění Velkého Boku v Nízkých Tatrách. Roku 1933 se začal článkem „*Slovenský kras*“ obírat krasovými jevy, zvláště Jihoslovenským krasem a jeskyněmi Domici a ledovou Silickou. V tomto roce se Kettner zúčastnil 16. mezinárodního geologického kongresu ve Washingtonu a zkušenosti a dojmy z transkontinentální exkurse Spojenými státy, zvláště z velkolepé morfologie západních států velmi oživily a posílily jeho zájem o geomorfologii i tak těsně spjatý s jeho výzkumy geologickými. Svá pojednání o krasu, z nichž vynikají „*Sintrové štíty a bubny v jeskyni Domici*“ (1938) a „*O netopýřím guanu a guanových korosích v jeskyni Domici*“ (1948) rozšířil v souvislosti se svým geologickým mapováním na jeskyni Zátvořici u Javoříčka (1939, 1948) a později na Moravský kras, jemuž roku 1960 věnoval vynikající pojednání o geologické struktuře a zvláště o paleogeografii tohoto našeho klasického krasového území „*Morfologický vývoj Moravského krasu a jeho okolí*“.

Svůj opravdový zájem o problémy geomorfologie vtělil Kettner do své úspěšně obsáhlé učebnice všeobecné geologie, v níž kapitoly o exogenních silách (díl třetí I. vydání a díly 3. a 4. dalších vydání a německého překladu) jsou také naši nejobsáhlejší učebnicí geomorfologie, geologicky pojaté. Množství původních kreseb a blokdigramů i vlastních fotografických vyobrazení svědčí o podrobné promyšlené problematice tohoto oboru tak blízce navazujícího na geologii. V nejnověji připravovaném Kettnerově díle o dějinách naší i světové geologie, jehož základem jsou četné biografické a jubilejní články uveřejňované v Časopisu pro mineralogii a geologii, ve Vesmíru a Věstníku ÚÚG jsou také zastoupeni geomorfologové a geomorfologická tvorba geologů.

Kettnerovo vědecké dílo je přímo odvozováno ze studia přírody, je založeno na podrobném a mistrném geologickém mapérství, jež pevně podkládá závěry stratigrafické, paleogeografické a tektonické. S tím Kettner spojil i výzkumy paleontologické a výzkumy ložisek užitkových hornin a nerostů.

Není tu dosti vhodné místo pro vylíčení vlastní problematiky geologické, kterou Kettner ve svém díle řešil. Věnoval se výhradně geologickému výzkumu vlastní země. Prozkoumal podrobně starší prvohory českých zemí od algonkia —

a zvláště kambrium — až po kulum, tektoniku prvohorní struktury Barrandienu, Moravského krasu, Dražanské vrchoviny a Hrubého Jeseníku, a jiných horských oblastí, středočeským plutonem a variskými eruptivy ve středních Čechách, v oblasti karpatské se obíral výzkumem flyšového pásma a příkrovové stavby Nízkých Tater, v nichž pracuje mapérsky podnes, ve své sedmdesátce.

Z jeho terénního studia vyšla řada samostatných i spoluautorských listů geologické speciální mapy, a to středočeských: Beroun-Hořovice, Benešov, Kralovice, Příbram, Sedlčany; moravských: Olomouc, Jevíčko, Macocha, Sloup, slezských: Krnov, Bruntál, slovenských: Liptovský Mikuláš, Brezno n. Hr., Banská Bystrica, Pohorelá atd.

Dalším praktickým výsledkem Kettnerových geologických výzkumů jsou studie ložisek rudních — příbramských, kyšických, vrátských, herlíkoviczkých atd. a naftových — Bohuslavice n. Vl., Ratiškovice, Gbely, Turzovka, Sokolnice aj.

O mnoha výsledcích svých výzkumů podal Kettner početné populární články v našich přírodovědeckých časopisech, s čímž spojoval i činnost redakční. Po řadu let je vedoucím redaktorem Vesmíru, dříve spoluredaktorem Vědy přírodní aj.

Ačkoli je Kettnerův zájem obrácen výhradně k výzkumu vlasti, je opřen o rozsáhlé poznání téměř všech zemí Evropy a Spojených států. Byly to samostatné studijní cesty za účelem poznání dolů, těžebních oblastí a vnější geologické struktury i exkurze na národních a mezinárodních sjezdech geologických, zájezdy do cizích geologických ústavů a muzeí. Z jeho zahraničních a výměnných styků i nákupu vyrostla také jeho úctyhodná knihovna geologická, naše největší soukromá geologická knihovna, sloužící však více než některé jiné veřejně jeho početným žákům i jiným badatelům a institucím. Jeho výzkumné práce a cesty obohataly resp. vybudovaly geologické sbírky jeho ústavu.

Připojme tu ještě několik stručných dat o Kettnerových plodně a šťastně prožitých sedmeru desítkách letech života. Radim Kettner se narodil v Praze 5. května 1891, studoval na gymnasiu v Křemencově ulici, kde také byl žákem mineraloga profesora Františka Slavíka. Na filosofické fakultě Karlovy university vystudoval v letech 1910—1914 přírodopis a zeměpis a současně byl mimořádně zapsán i na technice, zvláště pro geologii. Promoval roku 1914 na filosofii na disertaci „*O některých vyvřelinách poultavského algonkia*“; rok nato složil státní zkoušky a v roce 1915—1916 učil na gymnasiu v Londýnské ulici. Roku 1916 odešel po krátké asistentuře u prof. Cyrila Purkyně na technice do Příbramě, kde se stal na vysoké škole báňské asistentem profesora F. Ryby. Roku 1918 se Kettner habilitoval z geologie na pražské technice a téhož roku nastoupil do Brna jako zemský geolog. Tam se také na technice habilitoval z geologie. Po roce brněnského působení se roku 1919 stal suplentem geologie a paleontologie na vysoké škole báňské v Příbrami a po roce, 1920, byl jmenován mimořádným profesorem geologie na Českém vysokém učení technickém v Praze. Roku 1926 byl po zemřelém prof. F. Počtovi jmenován řádným profesorem geologie na přírodovědecké fakultě Karlovy university, kde setrval do dneška. Kettner byl za své vynikající vědecké dílo jmenován již roku 1920 členem České akademie a 1925 členem Královské české společnosti nauk a dosáhl členství dalších našich vědeckých společností a mnoha zahraničních učených společností. Roku 1949 mu byla udělena státní cena za geologické dílo. Při založení ČSAV roku 1952 byl jmenován akademikem a roku 1954 mu byl udělen Řád republiky za vědecké zásluhy.

Kettner je náš největší soudobý geolog. Je tvůrcem naší moderní geologie a geologické školy, akademickým učitelem početné řady dalších geologů, iniciátorem bohatého rejstříku našeho geologického výzkumu a účinným spolupracovníkem mnoha vědeckých organizací. Jeho život je takřka monograficky věnován geologii, která je bezvýhradnou náplní jeho života. Dosáhl v ní významných vědeckých i osobních úspěchů. Přejeme mu mnoho dalších k rozmnožení ryzi hřivny naší vědy.

Bibliografie prací Radima Kettnera:

- KOUTEK J.: K padesátinám prof. dr. Radima Kettnera. *Věstník (Zprávy) Ústředního ústavu geologického*. Praha 1941, 17:19–33 (bibliografie za léta 1909–1941).
- AUGUSTA J.: K padesátým narozeninám dr. Radima Kettnera. *Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*. Olomouc 1941, 54:91–110 (bibliografie za léta 1911–1941).
- KOUTEK J.: Univ. prof. dr. Radim Kettner šedesátiletý. *Sborník Ústředního ústavu geologického*. Praha 1951, 18:1–36 (bibliografie za léta 1941–1951).
- ROTH Z.: Šedesáté páté narozeniny akademika Kettnera. *Věstník Ústředního ústavu geologického*. Praha 1956, 31:150–153 (bibliografie za léta 1951–1956).
- KOUTEK J.: K sedmdesátinám akademika prof. dr. Radima Kettnera. *Věstník Ústředního ústavu geologického*. Praha 1961, 46: (v tisku), (bibliografie za léta 1909–1960, kromě 1951–1956, uvedené v článku Z. Rotha).